

สรุปผลการวิจัย อภิปราย และข้อเสนอแนะ

วัตถุประสงค์ของการวิจัย

1. เพื่อศึกษาถึงบทบาทและหน้าที่ของหัวหน้าหมวดการศึกษา ในการบริหารงานเกี่ยวกับการมีความสัมพันธ์กับชุมชน การบริหารงานบุคคล การบริหารงานวิชาการ และการบริหารงานธุรการ การเงิน และบริการ
2. เพื่อศึกษาถึงปัญหาและอุปสรรคต่าง ๆ ที่มีต่อการปฏิบัติงานของหัวหน้าหมวดการศึกษาในภาคใต้
3. เพื่อเปรียบเทียบความคิดเห็นของหัวหน้าส่วนการศึกษา หัวหน้าหมวดการศึกษา และครูใหญ่โรงเรียนประถมศึกษาสังกัดองค์การบริหารส่วนจังหวัด เกี่ยวกับการมีความสัมพันธ์กับชุมชน การบริหารงานบุคคล การบริหารงานวิชาการ และการบริหารธุรการ การเงิน และบริการ

วิธีดำเนินการวิจัย

ประชากร ประชากรที่ใช้ในการวิจัยนี้แบ่งออกเป็น 3 กลุ่ม คือ

1. กลุ่มหัวหน้าส่วนการศึกษา ประกอบด้วยหัวหน้าส่วนการศึกษาของจังหวัดต่าง ๆ ในภาคใต้
2. กลุ่มหัวหน้าหมวดการศึกษา ประกอบด้วยหัวหน้าหมวดการศึกษาของอำเภอในจังหวัดต่าง ๆ ของภาคใต้
3. กลุ่มครูใหญ่โรงเรียนประถมศึกษาสังกัดองค์การบริหารส่วนจังหวัดในภาคใต้ ซึ่งประกอบด้วยครูใหญ่ร้อยละ 15 ของจังหวัดตัวอย่างในภาคใต้ 4 จังหวัด คือ สงขลา ปัตตานี ตรัง และสตูล

กลุ่มประชากรดังกล่าวเป็นผู้ที่เกี่ยวข้องกับการบริหารการศึกษาขององค์การบริหารส่วนจังหวัดในภาคใต้ 14 จังหวัด คือ ชุมพร ระนอง กระบี่ พังงา ภูเก็ต สุราษฎร์ธานี นครศรีธรรมราช ตรัง พัทลุง สงขลา ปัตตานี ยะลา นราธิวาส และสตูล

เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย ประกอบด้วยเอกสาร หนังสือ รายงานการวิจัย ที่เกี่ยวข้อง และแบบสอบถาม โดยแบบสอบถามชุดนี้ประกอบด้วยงานบริหารการศึกษา 4 ด้าน คือการมีความสัมพันธ์กับชุมชน การบริหารงานบุคคล การบริหารงานวิชาการ และการบริหารงานธุรการ การเงิน และบริการ รวมทั้งสิ้นจำนวน 63 ข้อ และขอเสนอแนะเกี่ยวกับการบริหารงานทั้ง 4 ด้านด้วย

การเก็บรวบรวมข้อมูล

ในการเก็บรวบรวมข้อมูล ผู้วิจัยได้ส่งแบบสอบถามไปให้กลุ่มประชากร ทั้ง 3 กลุ่มโดยทางไปรษณีย์ พร้อมทั้งแนบซองและแสตมป์ไปให้ด้วย เพื่อให้ผู้ตอบแบบสอบถามส่งแบบสอบถามที่ตอบเรียบร้อยแล้วคืนผู้วิจัยโดยทางไปรษณีย์ ผู้วิจัยได้ส่งแบบสอบถามไปจำนวน 350 ฉบับ ได้รับแบบสอบถามคืนมา 274 ฉบับ คิดเป็นร้อยละ 78.29 แยกเป็นหัวหน้าส่วนการศึกษา 13 ฉบับ หัวหน้าหมวดการศึกษา 86 ฉบับ และครูใหญ่ 175 ฉบับ

การวิเคราะห์ข้อมูล

การวิเคราะห์ข้อมูลในการวิจัยครั้งนี้ ใช้วิธีหาค่าร้อยละจากกลุ่มประชากรที่ตอบแบบสอบถามทั้ง 3 กลุ่ม โดยพิจารณาจำแนกตาม เพศ อายุ อายุราชการ สถานภาพทางการสมรส วุฒิทางการศึกษา ระยะเวลาในการดำรงตำแหน่ง และจำนวนครั้งที่ได้รับการอบรมพิเศษด้านการบริหารการศึกษา พร้อมทั้งแสดงการเปรียบเทียบความคิดเห็นในการปฏิบัติงานการบริหารการศึกษาทั้ง 4 ด้าน โดยเสนอข้อมูลในรูปตารางวิเคราะห์ หาค่าร้อยละ และค่าเฉลี่ย ของประชากรทั้ง 3 กลุ่ม

สรุปผลการวิจัย

เกี่ยวกับบทบาทของหัวหน้าหมวดการศึกษาในการบริหารงานทั้ง 4 ด้าน คือการมีความสัมพันธ์กับชุมชน การบริหารงานบุคคล การบริหารงานวิชาการ และการบริหารงานธุรการ การเงิน และบริการ สามารถสรุปผลการวิจัย อภิปราย และเสนอแนะได้ดังต่อไปนี้

1. ข้อมูลส่วนตัวของประชากรที่ตอบแบบสอบถาม

1.1 เพศ ของกลุ่มประชากร ปรากฏว่าหัวหน้าส่วนการศึกษา และหัวหน้าหมวดการศึกษาเป็นเพศชายทั้งสิ้น แต่กลุ่มครูใหญ่มีเพศชายอยู่ 172 คน คิดเป็นร้อยละ 98.29 และเพศหญิง 3 คน คิดเป็นร้อยละ 1.71 จึงพอสรุปได้ว่าประชากรผู้ตอบแบบสอบถามส่วนใหญ่เป็นชาย

1.2 อายุ ปรากฏว่าประชากรส่วนใหญ่มีช่วงอายุกระจายอยู่ตั้งแต่ 31 ปี ถึง 51 ปีขึ้นไป โดยเฉพาะหัวหน้าส่วนการศึกษามีอายุอยู่ระหว่าง 46 - 50 ปีมากที่สุด คิดเป็นร้อยละ 38.46 และไม่มีหัวหน้าส่วนการศึกษาที่มีอายุต่ำกว่า 36 ปีอยู่เลย สำหรับหัวหน้าหมวดการศึกษามีอายุอยู่ในช่วง 46 - 50 ปีมากที่สุดเช่นกัน คิดเป็นร้อยละ 36.05 ส่วนครูใหญ่มีกระจายอยู่ทุกช่วง มากที่สุดอยู่ในช่วง 36 - 40 ปี คิดเป็นร้อยละ 23.43 รองลงมาอยู่ในช่วง 46 - 50 ปี ร้อยละ 20.00 สรุปโดยส่วนรวมแล้ว ประชากรผู้ตอบแบบสอบถามมีอายุอยู่ในช่วง 46 - 50 ปีมากที่สุด จึงพอจะกล่าวได้ว่าผู้บริหารการศึกษาส่วนใหญ่มีอายุค่อนข้างมาก

1.3 อายุราชการ ประชากรทุกกลุ่มมีอายุอยู่ในช่วง 26 ปีขึ้นไปมากที่สุด คือหัวหน้าส่วนการศึกษาร้อยละ 61.54 หัวหน้าหมวดการศึกษาร้อยละ 41.86 และครูใหญ่ร้อยละ 28.57 นอกจากนั้นมีกระจายอยู่ในช่วงต่าง ๆ แต่ไม่มีหัวหน้าส่วนการศึกษา หัวหน้าหมวดการศึกษา และครูใหญ่ที่มีอายุราชการต่ำกว่า 5 ปีอยู่เลย จึงพอสรุปได้ว่าผู้บริหารการศึกษาส่วนใหญ่มีอายุราชการอยู่ในเกณฑ์ค่อนข้างมาก

1.4 สถานภาพทางการสมรส ปรากฏว่าประชากรส่วนใหญ่ได้ผ่านการสมรสมาแล้ว โดยเฉพาะกลุ่มหัวหน้าส่วนการศึกษาได้ผ่านการสมรสมาแล้วทุกคน กลุ่มหัวหน้าหมวดการศึกษาสมรสแล้วร้อยละ 95.35 เป็นโสดร้อยละ 3.49 กลุ่มครูใหญ่สมรสแล้วร้อยละ 94.29 เป็นโสดร้อยละ 5.71 จึงพอสรุปได้ว่า ประชากรส่วนใหญ่ได้ผ่านการสมรสมาแล้ว

1.5 วุฒิทางการศึกษา ปรากฏว่าประชากรส่วนใหญ่มีวุฒิต่ำกว่าปริญญาตรี มากที่สุดถึงร้อยละ 67.15 โดยมีหัวหน้าส่วนการศึกษาร้อยละ 30.77 หัวหน้าหมวดการศึกษา ร้อยละ 81.40 และครูใหญ่ร้อยละ 62.86 รองลงมาได้แก่วุฒิปริญญาตรี ร้อยละ 32.12

เป็นหัวหน้าส่วนการศึกษาร้อยละ 61.54 หัวหน้าหมวดการศึกษาร้อยละ 17.44 และครูใหญ่ ร้อยละ 37.14 และเป็นที่น่าสนใจกว่าในระดับสูงกว่าปริญญาตรีที่มีผู้บริหารการศึกษาน้อยมาก คือมีหัวหน้าส่วนการศึกษาร้อยละ 7.69 และหัวหน้าหมวดการศึกษาร้อยละ 1.16 เท่านั้น ส่วนครูใหญ่ไม่มีวุฒิสูงกว่าปริญญาตรีเลย จึงพอสรุปได้ว่าประชากรส่วนใหญ่ มีวุฒิทางการศึกษาค่ำกว่าปริญญาตรี

1.6 ระยะเวลาที่ดำรงตำแหน่ง ปรากฏว่าระยะเวลาของการดำรงตำแหน่ง ของประชากรกระจายอยู่ในช่วง 1 - 10 ปีเป็นส่วนใหญ่ โดยในช่วง 1 - 5 ปีมีมากที่สุด มีหัวหน้าส่วนการศึกษาร้อยละ 30.77 หัวหน้าหมวดการศึกษาร้อยละ 52.33 และครูใหญ่ ร้อยละ 31.43 ส่วนในช่วง 6 - 10 ปี มีหัวหน้าส่วนการศึกษาร้อยละ 69.23 หัวหน้า หมวดการศึกษาร้อยละ 46.51 และครูใหญ่ร้อยละ 22.36 ไม่มีหัวหน้าส่วนการศึกษา หัวหน้าหมวดการศึกษาที่มีระยะเวลาดำรงตำแหน่งเกิน 10 ปี แต่ครูใหญ่มีอยู่ทุกช่วง

1.7 การอบรมพิเศษทางด้านการบริหารการศึกษา ปรากฏว่ามีประชากร กระจายอยู่ทุกช่วง แต่หัวหน้าส่วนการศึกษาที่ได้อบรมเกินกว่า 5 ครั้งมีถึงร้อยละ 46.15 ในขณะที่เดียวกันที่ยังมีหัวหน้าส่วนการศึกษาไม่เคยได้รับการอบรมเลยอยู่ร้อยละ 15.39 สำหรับหัวหน้าหมวดการศึกษา ปรากฏว่าได้รับการอบรมอยู่ในช่วง 1 - 3 ครั้ง เป็นส่วนใหญ่ แต่ก็ยังมีหัวหน้าหมวดการศึกษาที่ไม่เคยได้เข้ารับการอบรมอยู่ร้อยละ 6.98 เช่นเดียวกัน สำหรับกลุ่มครูใหญ่ปรากฏว่าเป็นกลุ่มที่ไม่เคยผ่านการอบรมทางด้านการ บริหารการศึกษามากที่สุดร้อยละ 29.14 นอกนั้นมีกระจายอยู่ในช่วง 1 - 3 ครั้ง

2. ผลการวิเคราะห์ข้อมูลงานการบริหารการศึกษาทั้ง 4 ด้าน ตามความเห็นของกลุ่มหัวหน้าส่วนการศึกษา หัวหน้าหมวดการศึกษา และครูใหญ่ พอสรุปได้ดังนี้

2.1 งานที่เกี่ยวกับการมีความสัมพันธ์กับชุมชน กลุ่มหัวหน้าส่วนการศึกษา และหัวหน้าหมวดการศึกษา มีความเห็นสอดคล้องกันเป็นส่วนใหญ่ว่า หัวหน้าหมวดการศึกษาได้มีการปฏิบัติในเรื่องการมีความสัมพันธ์กับชุมชนอยู่ในเกณฑ์ค่อนข้างมาก โดยเฉพาะหัวหน้าหมวดการศึกษาเห็นว่าตนเองได้มีการปฏิบัติอยู่ในเกณฑ์ค่อนข้างมาก นอกจากนี้ข้อ 13 ที่เกี่ยวกับการเข้าร่วมเป็นสมาชิกในชมรมหรือสมาคมในท้องถิ่น ซึ่งหัวหน้าหมวดการศึกษาเห็นว่าตนเองได้เข้าร่วมเพียงส่วนน้อย สำหรับกลุ่มหัวหน้าส่วนการศึกษา เห็นว่าหัวหน้าหมวดการศึกษาได้มีความสัมพันธ์กับชุมชนอยู่ในเกณฑ์ค่อนข้างมาก ยกเว้นข้อ 5 ที่เกี่ยวกับการสนับสนุนของสมุคประจำตำบล และข้อ 12 ที่เกี่ยวกับการฝึกอาชีพให้แก่ประชาชน ซึ่งหัวหน้าส่วนการศึกษาเห็นว่าหัวหน้าหมวดการศึกษายังปฏิบัติอยู่ในเกณฑ์น้อย แต่เมื่อพิจารณาถึงความเห็นของกลุ่มครูใหญ่แล้วจะพบว่ามีความเห็นขัดแย้งกับความคิดเห็นของหัวหน้าส่วนการศึกษาและหัวหน้าหมวดการศึกษาอย่างชัดเจน โดยกลุ่มครูใหญ่ยังเห็นว่าหัวหน้าหมวดการศึกษาได้มีส่วนสัมพันธ์กับชุมชนอยู่ในเกณฑ์น้อย กลุ่มครูใหญ่เห็นว่าหัวหน้าหมวดการศึกษาได้ปฏิบัติงานในส่วนที่เกี่ยวกับความสัมพันธ์กับชุมชนอยู่ในเกณฑ์ค่อนข้างมากอยู่เพียง 3 ข้อ คือข้อ 10 เกี่ยวกับการเข้าร่วมกิจกรรมทางศาสนาหรือประเพณีสำคัญของท้องถิ่น ข้อ 11 การเข้าร่วมในกิจกรรมลูกเสือชาวบ้าน ข้อ 14 การประชาสัมพันธ์ส่งเสริมการกีฬาของท้องถิ่น นอกนั้นจัดว่าอยู่ในเกณฑ์น้อยทั้งสิ้น

2.2 การบริหารงานบุคคล ประชากรทั้ง 3 กลุ่ม ส่วนใหญ่มีความเห็นว่าหัวหน้าหมวดการศึกษาได้มีการปฏิบัติในเรื่องการบริหารงานบุคคลอยู่ในเกณฑ์ค่อนข้างมาก โดยเฉพาะอย่างยิ่งกลุ่มหัวหน้าหมวดการศึกษา มีความเห็นว่าตนเองได้ปฏิบัติอยู่ในเกณฑ์มากทุกข้อ นอกจากนี้ข้อ 26 ที่เกี่ยวกับการจัดบริการการเงินไว้เป็นเงินสวัสดิการให้ครูได้กู้ยืม ในเรื่องนี้ประชากรทั้ง 3 กลุ่มเห็นว่าหัวหน้าหมวดการศึกษาได้ปฏิบัติอยู่ในเกณฑ์น้อย กลุ่มหัวหน้าส่วนการศึกษาและกลุ่มครูใหญ่มีความเห็นเช่นเดียวกันว่าหัวหน้าหมวดการศึกษาได้มีการปฏิบัติน้อยคือ ข้อ 27 ที่เกี่ยวกับการสำรวจสภาพความพึงพอใจในการปฏิบัติงานของครูรวมงาน ข้อ 31 เรื่องการสนับสนุนการจัดงานสังคมเพื่อเป็นการหย่อนใจของครู

และขอ 32 การเปิดโอกาสให้ครูได้มีส่วนร่วมในการประเมินผลการปฏิบัติงานของหัวหน้าหมวดการศึกษา สำหรับกลุ่มครูใหญ่มีความเห็นขัดแย้งกับหัวหน้าส่วนการศึกษาและหัวหน้าหมวดการศึกษา কেনต์คในขอ 18 เรื่องการพิจารณาบรรจุครูให้ตรงตามความต้องการของโรงเรียน ขอ 19 การบรรจุครูใหม่ให้ทันตามความต้องการ และขอ 33 การมีส่วนร่วมในการพิจารณาโทษทางวินัยของครู ในเรื่องดังกล่าวนี้กลุ่มครูใหญ่ให้ความเห็นว่า หัวหน้าหมวดการศึกษายังปฏิบัติอยู่ในเกณฑ์น้อย

2.3 การบริหารงานวิชาการ กลุ่มหัวหน้าส่วนการศึกษา และกลุ่มหัวหน้าหมวดการศึกษาให้ความเห็นว่า หัวหน้าหมวดการศึกษาได้มีส่วนร่วมในการบริหารงานวิชาการ อยู่ในเกณฑ์ค่อนข้างมาก โดยเฉพาะกลุ่มหัวหน้าหมวดการศึกษาเองเห็นว่าได้ปฏิบัติอยู่ในเกณฑ์ค่อนข้างมาก ยกเว้นขอ 34 ที่เกี่ยวกับเรื่องความร่วมมือกับครูพิจารณาเลือกหนังสือแบบเรียนให้เหมาะสมกับหลักสูตร และขอ 38 การจัดตั้งศูนย์วัสดุอุปกรณ์การสอนขึ้นในโรงเรียน ทั้ง 2 เรื่องนี้หัวหน้าหมวดการศึกษาเห็นว่าตนเองได้มีการปฏิบัติน้อย ส่วนหัวหน้าส่วนการศึกษามีความเห็นขัดแย้งกับความเห็นของหัวหน้าหมวดการศึกษาในบางข้อ แต่เกณฑ์โดยส่วนรวมยังเห็นว่าหัวหน้าหมวดการศึกษาได้ปฏิบัติค่อนข้างมาก สำหรับกลุ่มครูใหญ่มีความเห็นขัดแย้งกับกลุ่มหัวหน้าส่วนการศึกษาและกลุ่มหัวหน้าหมวดการศึกษาอย่างชัดเจน คือกลุ่มครูใหญ่เห็นว่าหัวหน้าหมวดการศึกษาได้มีส่วนร่วมในงานวิชาการอยู่ในเกณฑ์น้อย กลุ่มครูใหญ่เห็นว่าหัวหน้าหมวดการศึกษาได้มีการปฏิบัติเกี่ยวกับงานวิชาการอยู่ในเกณฑ์ค่อนข้างมากอยู่เพียง 2 เรื่องคือ ขอ 49 การมีบทบาทในการวางนโยบายการจัดการศึกษาและขอ 50 การสนับสนุนงานวิชาการของกลุ่มโรงเรียน นอกนั้นยังเห็นว่าได้ปฏิบัติอยู่ในเกณฑ์น้อยทั้งสิ้น

2.4 การบริหารงานธุรการ การเงิน และบริการ ประชากรทั้ง 3 กลุ่มมีความเห็นไม่แตกต่างกันในเรื่องนี้ คือทุกกลุ่มเห็นว่าหัวหน้าหมวดการศึกษาได้มีการปฏิบัติเกี่ยวกับเรื่องการบริหารงานธุรการ การเงิน และบริการอยู่ในเกณฑ์ค่อนข้างมาก โดยเฉพาะกลุ่มหัวหน้าส่วนการศึกษา และกลุ่มหัวหน้าหมวดการศึกษาที่มีความเห็นตรงกันทุกข้อ แต่กลุ่มครูใหญ่ยังเห็นว่าในบางเรื่องหัวหน้าหมวดการศึกษาได้มีการปฏิบัติอยู่ในเกณฑ์น้อย คือขอ 53 เกี่ยวกับเรื่องการควบคุม ตรวจสอบบัญชีการเงิน และพัสดุของโรงเรียน

และขอ 62 การดำเนินการอบรมครูใหญ่ให้มีความรู้ในด้านการควบคุมงานก่อสร้าง
ในข้ออื่น ๆ กลุ่มครูใหญ่มีความเห็นเช่นเดียวกับกลุ่มหัวหน้าส่วนการศึกษา และกลุ่มหัวหน้า
หมวดการศึกษาว่า หัวหน้าหมวดการศึกษาได้มีการปฏิบัติในเรื่องนี้อยู่ในเกณฑ์ค่อนข้างมาก

อภิปรายและขอเสนอแนะ

จากผลการวิจัยเรื่องบทบาทของหัวหน้าหมวดการศึกษาองค์การบริหารส่วน
จังหวัดในภาคใต้ครั้งนี้ ทำให้ทราบถึงข้อเท็จจริงและปัญหาทางการบริหารการศึกษา
หลายประการ คือ

1. เกี่ยวกับสภาพของผู้บริหารการศึกษาพบว่า ผู้บริหารการศึกษาของ
องค์การบริหารส่วนจังหวัดในภาคใต้ ส่วนใหญ่มีอายุค่อนข้างมาก โดยเฉพาะหัวหน้า
ส่วนการศึกษามีอายุเกิน 36 ปีทั้งสิ้น มีอายุราชการมาก มีวุฒิทางการศึกษาค่อนข้างต่ำ
คือยังมีหัวหน้าส่วนการศึกษาที่มีวุฒิต่ำกว่าปริญญาตรีอยู่ถึงร้อยละ 30.77 หัวหน้าหมวด
การศึกษาร้อยละ 81.14 และครูใหญ่ร้อยละ 62.86 ทำให้มองเห็นว่าน่าจะเกิดปัญหา
ทางการบริหารได้ เพราะความเชื่อถือของครูใหญ่ที่มีต่อหัวหน้าหมวดการศึกษาที่มีคุณวุฒิ
ต่ำกว่าตน ย่อมมีผลให้การบริหารการศึกษาของหัวหน้าหมวดการศึกษาไม่ได้รับความสำเร็จ
เท่าที่ควร นอกจากกลุ่มผู้บริหารการศึกษาจะมีคุณวุฒิต่ำแล้ว ยังมีผู้บริหารการศึกษาอีก
จำนวนมากที่ไม่เคยผ่านการอบรมทางการบริหารการศึกษามาก่อนเลย การปฏิบัติงานใน
หน้าที่อาศัยประสบการณ์เป็นหลัก ปัญหาดังกล่าวข้างต้นนี้ย่อมจะเป็นส่วนหนึ่งที่ทำให้การ
บริหารการศึกษาในขอบเขตความรับผิดชอบไม่มีประสิทธิภาพเท่าที่ควร ด้วยเหตุนี้ทำให้
คุณภาพของการศึกษาอยู่ในระดับต่ำ

2. เกี่ยวกับบทบาทและหน้าที่ความรับผิดชอบของหัวหน้าหมวดการศึกษานั้น
ปรากฏว่ายังไม่มีความหมายกำหนดอำนาจหน้าที่ไว้อย่างชัดเจน ทำให้เกิดความยุ่งยากใน
การปฏิบัติงานส่วนบทบาทในการบริหารงานทั้ง 4 ด้าน คือการมีความสัมพันธ์กับชุมชน
การบริหารงานบุคคล การบริหารงานวิชาการ และการบริหารงานธุรการ การเงิน และ
บริการนั้นพอสรุปได้ดังนี้

2.1 เกี่ยวกับการมีความสัมพันธ์กับชุมชน จากผลการวิจัยครั้งนี้พบว่า บทบาทของหัวหน้าหมวดการศึกษาในเรื่องการมีความสัมพันธ์กับชุมชนตามความเห็นของหัวหน้าส่วนการศึกษาและหัวหน้าหมวดการศึกษาแล้วเห็นว่าได้ปฏิบัติอยู่ในเกณฑ์ค่อนข้างมาก แต่อยู่ในความคิดเห็นของกลุ่มครูใหญ่เห็นว่ายังปฏิบัติอยู่ในเกณฑ์น้อย อย่างไรก็ตามสภาพโรงเรียนประชาบาลโดยทั่วไปนั้นยังต้องอาศัยความร่วมมือจากชุมชนอยู่มาก ฉะนั้นหัวหน้าหมวดการศึกษาควรจะได้ใช้แหล่งชุมชนมาเสริมสร้างและพัฒนาการศึกษาให้มากที่สุด การที่จะให้ชุมชนได้เข้ามามีบทบาทในด้าน การศึกษานั้น ผู้วิจัยเห็นว่าหัวหน้าหมวดการศึกษาควรมีบทบาทดังนี้

ก. หัวหน้าหมวดการศึกษาควรเข้าร่วมกิจกรรมต่าง ๆ ของชุมชนให้มาก เช่น กิจกรรมทางศาสนา ประเพณี และงานเทศกาลต่าง ๆ เพราะหัวหน้าหมวดการศึกษา จะได้มีโอกาสพบปะกับบุคคลในท้องถิ่นหลายระดับ ซึ่งสามารถจะขอความร่วมมือให้ช่วยส่งเสริมการศึกษาของท้องถิ่นได้ เรื่องนี้ อภัย จันทวิมล ให้ความเห็นไว้ว่า เพื่อการดำเนินงานให้ได้ผลดี หัวหน้าหมวดการศึกษาจำเป็นต้องอาศัยความร่วมมือกับท้องถิ่น ควรมีการประชาสัมพันธ์ให้ดี โดยทำความรู้จักกับเจ้าอาวาส ผู้ปกครองนักเรียน กำนัน ผู้ใหญ่บ้าน และบุคคลสำคัญในท้องถิ่น เช่น สมาชิกสภาจังหวัด ขอความร่วมมือในการช่วยเหลือทางการศึกษา และหัวหน้าหมวดการศึกษาได้เผยแพร่ความรู้ทางการศึกษาไปได้อย่าง 1 การเข้าไปมีส่วนร่วมในการชุมนุมทางศาสนาหรือประเพณีของประชาชนในชุมชนนั้น เป็นการแสดงให้เห็นว่าหัวหน้าหมวดการศึกษาได้ให้ความสำคัญและยอมรับนับถือในกิจกรรมของชุมชน ซึ่งกิจกรรมของประชาชนดังกล่าวนี้เป็นศูนย์รวมจิตใจของชุมชน การที่หัวหน้าหมวดการศึกษาได้เข้าไปมีส่วนร่วมจึงเท่ากับว่าได้มีการเข้าถึงประชาชนประการหนึ่ง ผลแห่งการกระทำย่อมสะท้อนเป็นผลดีต่อการบริหารการศึกษาของท้องถิ่นอย่างแน่นอน

¹ อภัย จันทวิมล, คู่มือการประจุมอบรมศึกษาธิการอำเภอทั่วประเทศ พ.ศ. 2507 (พระนคร : โรงพิมพ์ส่วนท้องถิ่น, 2507), หน้า 37.

ข. การจัดกิจกรรมต่าง ๆ ของโรงเรียน หรือของทางราชการ ควรส่งเสริมให้ประชาชนได้เข้าร่วมในมากที่สุด กิจกรรมดังกล่าวอาจเป็นกิจกรรมที่โรงเรียนจัดขึ้น เช่น กิจกรรมในวันขึ้นปีใหม่ วันลอยกระทง การแข่งขันกีฬา หรืองานรื่นเริงในวันปิดภาคเรียน หัวหน้าหมวดการศึกษาควรได้เข้าร่วม หรือเชิญประชาชนมาชม อย่างน้อยที่สุด ประชาชนจะได้มีความยินดีชื่นชมบุตรหลานของเขา ได้เห็นสภาพต่าง ๆ ในโรงเรียน เป็นการสร้างความเข้าใจอันดีต่อกัน

ค. การประชาสัมพันธ์ เป็นเรื่องสำคัญเรื่องหนึ่งที่หัวหน้าหมวดการศึกษาพึงจัดให้มีขึ้นอย่างสม่ำเสมอ เพราะประชาชนส่วนใหญ่ไม่ค่อยมีเวลามาประชุมหรือพบปะกันมากนัก เพราะการงานในหน้าที่บังคับ เท่าที่เป็นมาหัวหน้าหมวดการศึกษายังขาดการประชาสัมพันธ์เกี่ยวกับเรื่องต่าง ๆ ของทางราชการ และในส่วนของประชาชนต้องปฏิบัติ เช่น การเกณฑ์เด็กเข้าเรียน และตำแหน่งหัวหน้าหมวดการศึกษาเองก็เป็นตำแหน่งใหม่ ประชาชนยังทราบไม่ละเอียดว่ามีหน้าที่อย่างไร มีความจำเป็นต้องประชาสัมพันธ์ให้ประชาชนเข้าใจ จะเป็นทางหนึ่งที่จะสร้างความสัมพันธ์อันดีต่อกันได้

ง. การจัดโรงเรียนให้เป็นโรงเรียนชุมชน จะมีส่วนสำคัญในการสร้างความสัมพันธ์กับชุมชนได้ดี เพราะประชาชนได้มีส่วนเข้าร่วมในกิจกรรมของโรงเรียนได้มาก มีความรู้สึกว่าเป็นโรงเรียนเป็นของชุมชน ซึ่งสอดคล้องกับนโยบายของรัฐบาลในการกระจายอำนาจการจัดการศึกษาให้ท้องถิ่นดำเนินการ โดยให้ประชาชนเข้าไปมีบทบาทร่วมในการจัดการศึกษาในรูปการบริหารส่วนท้องถิ่น และปรัชญาการศึกษาซึ่งเดิมเอาความรู้เป็นสำคัญได้เปลี่ยนไปยึดถือเด็กและชุมชนเป็นสำคัญ จึงจำเป็นต้องให้ชุมชนเข้ามาจัดการศึกษาให้มากที่สุด โดยให้เข้ามามีบทบาทในการแก้ปัญหาและช่วยจัดการศึกษา เพื่อให้ตรงความต้องการของท้องถิ่นโดยแท้จริง¹

2.2 เกี่ยวกับบทบาทในด้านการบริหารงานบุคคล จากการวิจัยพบว่ากลุ่มหัวหน้าส่วนการศึกษาและกลุ่มหัวหน้าหมวดการศึกษา มีความเห็นสอดคล้องกันว่าหัวหน้าหมวดการศึกษา

¹ กรมการปกครอง, กระทรวงมหาดไทย, การศึกษาประชาบาล (พระนคร : โรงพิมพ์ส่วนท้องถิ่น, 2518), หน้า 115.

ได้มีการปฏิบัติในเรื่องนี้อยู่ในเกณฑ์ค่อนข้างมาก แต่กลุ่มครูใหญ่มีความเห็นว่าหัวหน้าหมวดการศึกษายังปฏิบัติอยู่ในเกณฑ์น้อย ประชากรทุกกลุ่มมีความเห็นเช่นเดียวกันประการหนึ่งว่าอำนาจการบริหารงานบุคคลของหัวหน้าหมวดการศึกษาไม่มี การบริหารงานค่านนี้ต้องอาศัยอำนาจของนายอำเภอ เพราะฉะนั้นการบริหารงานบุคคลของหัวหน้าหมวดการศึกษาต้องปฏิบัติตามคำสั่งของนายอำเภอ หัวหน้าหมวดศึกษามีหน้าที่เสนอความคิดเห็นและขออนุมัติ แต่ไม่มีอำนาจตัดสินใจสั่งการแต่ประการใด ผู้วิจัยมีความเห็นว่า

ก. ควรให้อำนาจในการตัดสินใจสั่งการในการบริหารงานบุคคลให้แก่หัวหน้าหมวดการศึกษาในเรื่องการบรรจุครู การแต่งตั้ง โอนย้าย การพิจารณาโทษ เพราะหัวหน้าหมวดยอมเป็นผู้มีความรู้ความเข้าใจในเรื่องการบริหารการศึกษาดีกว่า นายอำเภอ การพิจารณาสั่งการใด ๆ ในเรื่องที่มีความเข้าใจ ย่อมมีโอกาสผิดพลาดน้อยกว่าผู้ที่ไม่เข้าใจ การให้อำนาจแก่หัวหน้าหมวดการศึกษาในเรื่องการบริหารงานบุคคล จะช่วยให้การบริหารการศึกษาเป็นไปอย่างรวดเร็ว ถูกต้อง ทั้งความยอมรับของครูจะมีมากขึ้น ในปัจจุบันครูใหญ่และครูขาดความเคารพนับถือหัวหน้าหมวดการศึกษา เพราะถือว่าหัวหน้าหมวดการศึกษาก็คือครูคนหนึ่ง เพียงแต่เปลี่ยนหน้าที่ไปทำหน้าที่บริหาร และยังครูใหญ่มีโอกาสเลื่อนตำแหน่งได้สูงกว่าหัวหน้าหมวดการศึกษาเสียด้วย ย่อมทำให้การบังคับบัญชาเป็นไปด้วยความยากยิ่ง

ข. ควรให้หัวหน้าหมวดการศึกษาได้มีส่วนร่วมในการเข้าประชุมสภาจังหวัด สภาตำบล เพื่อจะได้ชี้แจงแนวนโยบายการศึกษาให้ทางสภาจังหวัด และสภาตำบลทราบ พร้อมทั้งได้ช่วยกันหาทางร่วมมือกันพัฒนาการศึกษาประชาบาล เพราะหัวหน้าหมวดศึกษาย่อมมีความเข้าใจการศึกษาประชาบาลมากที่สุด

ค. การสอบบรรจุ แต่งตั้ง โอนย้ายบุคคลากรครู ควรให้หัวหน้าหมวดการศึกษาเข้าไปมีส่วนร่วมให้มากที่สุด เพราะหัวหน้าหมวดการศึกษาเป็นผู้ใกล้ชิดกับครูและท้องถิ่น ย่อมทราบความต้องการของโรงเรียนและความเดือดร้อนของครูมากกว่าคนอื่น และในการสอบบรรจุ แต่งตั้ง โอนย้าย บุคลากรครูดังกล่าวข้างต้นนี้จะต้องพิจารณากันอย่างรอบคอบและเหมาะสม เพื่อให้เกิดความเป็นธรรมแก่ครูและเป็นการสร้างขวัญให้แก่ผู้ใต้บังคับบัญชาอีกด้วย กรมการปกครองได้ให้ขอเสนอแนะไว้ว่า ในการโยกย้ายครูนั้นควรจะได้มีการ

พิจารณากันโดยเปิดเผยในที่ประชุม โดยนายอำเภอ ศึกษาธิการอำเภอ ศึกษาธิการจังหวัด ศึกษาธิการเขต และหัวหน้าหมวดการศึกษา พึงความคิดเห็นของเจ้าหน้าที่เหล่านี้ทุกด้าน เป็นการป้องกันความเสียหายและความไม่ยุติธรรมที่จะเกิดขึ้น¹

ง. หัวหน้าหมวดการศึกษาต้องหาความรู้เพิ่มเติมอยู่เสมอ เพราะตำแหน่งหน้าที่ของหัวหน้าหมวดการศึกษานั้นเป็นผู้นำทางการศึกษา ต้องให้คำแนะนำ เป็นที่ปรึกษาของนายอำเภอในด้านการศึกษา ตลอดจนถึงครูใหญ่ ครู และประชาชน การศึกษาเพิ่มเติมเพื่อเพิ่มคุณวุฒิสูงขึ้น การเข้ารับการอบรมเกี่ยวกับการศึกษาเป็นสิ่งที่พึงกระทำเพื่อความก้าวหน้าของตนเอง และประสิทธิภาพในการปฏิบัติหน้าที่

2.3 การบริหารงานวิชาการ ประชากรทุกกลุ่มมีความเห็นว่า หัวหน้าหมวดการศึกษาได้ปฏิบัติงานวิชาการอยู่ในเกณฑ์น้อย เพราะเห็นว่าความรับผิดชอบด้านวิชาการนั้นเป็นของฝ่ายศึกษาธิการอำเภอไป ผู้วิจัยมีความเห็นว่า

ก. งานวิชาการแม้จะเป็นความรับผิดชอบของฝ่ายศึกษาธิการอำเภอ แต่โดยเหตุที่งานวิชาการเป็นงานหลักของการบริหารการศึกษา แม้การบริหารงานด้านอื่นจะดีเลิศ แต่ถางงานวิชาการล้มเหลวแล้วการศึกษาของชาติก็จะล้มเหลวด้วย เกี่ยวกับงานด้านวิชาการนี้ วิทยุ โสธร ได้ให้ความเห็นว่า ผู้บริหารการศึกษาควรรับผิดชอบ และเป็นผู้นำทางวิชาการ เพราะหน้าที่ของโรงเรียนหรือสถาบันทุกแห่ง คือการให้ความรู้แก่นักเรียนในสถานวิชาการเป็นอันดับแรก²

ข. ควรเป็นหน้าที่ดำเนินการในการอบรมทางวิชาการให้แก่ครู เช่น เรื่องหลักสูตร วิธีสอน การวัดผล อย่างน้อยปีละครั้ง และควรให้ครูได้มีโอกาสเข้ารับการอบรมอย่างทั่วถึง พร้อมทั้งมีการประเมินผลในการอบรมดังกล่าวเป็นชั้น ๆ ด้วย จะเป็นการช่วยพัฒนา งานวิชาการให้ดีขึ้น

¹ กองการศึกษาประชาบาล, กรมการปกครอง, "แนวทางปรับปรุงส่งเสริมการศึกษาประชาบาล" ระเบียบและกฎหมายการศึกษาประชาบาล (ฉบับที่ 1 - 5 ประจำเดือน กรกฎาคม - พฤศจิกายน 2512), หน้า 18.

² วิทยุ โสธร, หลักบริหารการศึกษา พิมพ์ครั้งที่ 2 (พระนคร : วัฒนาพานิช, 2516), หน้า 329.

ค. ควรจัดดำเนินงานกลุ่มโรงเรียนให้มีประสิทธิภาพ มีการร่วมมือกัน พัฒนาการเรียนการสอน และนำผลการสอบของนักเรียนมาวิเคราะห์เพื่อหาทางปรับปรุง การเรียนการสอนให้ดีขึ้น

2.4 เกี่ยวกับการบริหารงานธุรการ การเงิน และบริการ ประชากรทั้ง 3 กลุ่มมีความเห็นตรงกันว่า หัวหน้าหมวดการศึกษาได้ปฏิบัติในเรื่องนี้อยู่ในเกณฑ์ ค่อนข้างมาก ผู้วิจัยมีความเห็นและขอเสนอแนะว่า

ก. งานธุรการ การเงิน ส่วนมากจะปฏิบัติตามความเคยชิน หรือความชำนาญที่เคยปฏิบัติมา ไม่ค่อยได้รับความรู้ใหม่ ๆ เพิ่มเติม หัวหน้าหมวดการศึกษาควร จัดให้มีการอบรมค่านงานธุรการ การเงิน ให้แก่เจ้าหน้าที่และครู จะช่วยให้การปฏิบัติงาน ถูกต้องและเกิดความผิดพลาดน้อยลง

ข. งานธุรการ การเงิน และบริการต่าง ๆ เป็นงานประเภทบริการ ฉะนั้นหัวหน้าหมวดการศึกษาจะต้องดำเนินการให้แก่มารับบริการอย่างรวดเร็ว ไม่ว่าจะ เป็นการ เบิกจ่ายเงินเดือน ค่ารักษาพยาบาล ค่าเล่าเรียน และเงินสวัสดิการอื่น ๆ เพราะสภาพปัจจุบันผู้มีหน้าที่จ่ายเงินมักจะวางตัวโดยใช้อำนาจ และขั้นตอนในการ เบิกจ่ายเงินมีความยุ่งยาก ลำบาก ทำให้เกิดความเบื่อหน่ายแก่ผู้ไปติดต่อ

ค. ควรให้หัวหน้าหมวดการศึกษาได้มีโอกาสเสนองบประมาณที่เกี่ยวข้อง การศึกษาของอำเภอในสภาจังหวัด เพราะจะเกิดประโยชน์มากกว่าที่จะให้ทางสภา จังหวัดเป็นผู้จัดสรรให้แต่เพียงฝ่ายเดียว ซึ่งไม่ค่อยตรงกับความต้องการของอำเภอมากนัก

ง. หัวหน้าหมวดการศึกษาควรจะได้มีการตรวจสอบการบริหารงานค่าน ธุรการ การเงินของหมวดการศึกษาและโรงเรียนให้มากขึ้น เพราะงานค่านการ เงิน เป็นงานที่ล่อแหลมต่อความผิดพลาดได้ง่าย แม้จะไม่มีผลสำคัญเท่ากับการงานอื่นก็ตาม ประโมท ชัยกิจ ได้ให้ความเห็นว่า งานการเงินเป็นเรื่องยุ่งยากของผู้บริหาร เพราะเท่าที่เห็นมาปรากฏว่า ครูใหญ่อาจารย์ใหญ่ ของโรงเรียนจำนวนไม่น้อยประสบปัญหาใน เรื่องนี้ถึงต้องได้รับโทษอยู่เสมอ¹

¹ ประโมท ชัยกิจ และคณะ, กฎหมายและระเบียบปฏิบัติในโรงเรียนมัธยม (พระนคร : โรงพิมพ์มหาวิทยาลัยรามคำแหง, 2517), หน้า 163 - 165.

นอกจากนี้หัวหน้าหมวดการศึกษาควรหลีกเลี่ยงมีใหม่มีความมัวหมองในเรื่องการเงิน จะช่วยใหญ่ครูใหญ่และครู เกิดความเชื่อถือไ้มาก

ข้อสังเกตบางประการ และความคิดเห็นเพิ่มเติม

จากการวิเคราะห์งานบริหารการศึกษาของหัวหน้าหมวดการศึกษาทั้ง 4 ท่าน ดังกล่าวข้างต้น มีข้อสังเกตที่สำคัญอยู่ประการหนึ่ง คือความคิดเห็นของหัวหน้า ส่วนการศึกษาและหัวหน้าหมวดการศึกษามักจะสอดคล้องกันแทบทุกเรื่อง และส่วนใหญ่ จะอยู่ในเกณฑ์ปานกลางขึ้นไป ความคิดเห็นดังกล่าวนี้จะขัดแย้งกับความคิดเห็นของ กลุ่มครูใหญ่ เกี่ยวกับเรื่องนี้ผู้วิจัยมีความเห็นว่าสาเหตุที่เป็นเช่นนี้เพราะงานบริหาร การศึกษาของหัวหน้าส่วนการศึกษา และหัวหน้าหมวดการศึกษา เป็นสายงานที่มีความ เกี่ยวข้องและรับผิดชอบเชื่อมโยงกัน ฉะนั้นความคิดเห็นส่วนใหญ่ก็จะสอดคล้องกัน และโดยเหตุที่งานดังกล่าว เป็นสายงานที่เชื่อมโยงกัน หากฝ่ายส่วนการศึกษา หรือหมวด การศึกษามีความบกพร่องในเรื่องโลกก็ย่อมส่งผลกระทบต่อถึงกันได้ ฉะนั้นการตอบแบบ สอบถามจึงมักจะตอบในลักษณะที่จะป้องกันมิให้หน่วยงานที่เชื่อมโยงกันเสียหายได้ อีกประการหนึ่ง การที่ใหญตอบแบบสอบถามให้ความคิดเห็นในงานที่ตนรับผิดชอบอาจจะ มีอคติเกิดขึ้นได้ เพราะหากว่าให้ความเห็นว่าไปปฏิบัติชอบ นั้นก็ย่อมแสดงให้เห็นว่า ตนเองบกพร่องในหน้าที่ สำหรับกลุ่มครูใหญ่มีความเห็นว่าหัวหน้าหมวดการศึกษาได้ ปฏิบัติอยู่ใน เกณฑ์น้อยแทบทุกเรื่อง เพราะกลุ่มครูใหญ่เห็นว่าหัวหน้าหมวดการศึกษา น่าจะไปปฏิบัติไ้มากกว่าที่เป็นอยู่ จะเป็นการช่วยใ้การศึกษาประชาบาลได้เจริญก้าว หนายิ่งขึ้น

ข้อเสนอแนะในการวิจัยต่อไป

1. การวิจัยเรื่องบทบาทของหัวหน้าหมวดการศึกษาในครั้งนี ไ้ไ้ทำการวิจัย 4 ท่าน ซึ่งมีขอบเขตกว้างขวางมาก อาจไม่ครอบคลุมเนื้อหาใดหมดสิ้น ควรจะไ้ศึกษา บทบาทของหัวหน้าหมวดการศึกษาเฉพาะงานตามใดก็ตามหนึ่ง จะทำให้ครอบคลุมเนื้อหา มากยิ่งขึ้น

2. ควรทำการวิจัยเรื่องความตองการของครูใหญ่ ครู และประชาชน เกี่ยวกับคุณลักษณะที่ไ้ของหัวหน้าหมวดการศึกษา